

Х

Зияродинова НР
Директор

РЕСПУБЛИКА ДАГЕСТАН

МКОУ «ЛЕНИНАУЛЬСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА №2
ИМЕНИ ГЕРОЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ЮРИЯ САЛИМХАНОВА»

Село Ленинаул Казбековского района РД

368155 Казбековский район, с. Ленинаул, e-mail – leninaul2school@mail.ru, сайт школы -
<https://s2lnn.siteobr.ru/>

СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДАЮ
Зам. директора по УР	Директор
Шамирзаева П.М. _____	Зияродинова Н.Р. _____
	« ____ » _____ 2023 г.

Рабочая программа

по родной литературе

для 9 класса

на 2023-2024 учебный год

Учитель - Абдулазизова Алжанат Батирхановна

Программаялъе баян (адабият 9 кл)

Художествияб адабияталъ кӀудияб кумек гъабула кинабго рахъ камилав инсан куцазе, гӀагараб халкъалъул рухӀияб бечелъиялъул къучӀалда гӀолилазе тарбия къезе.

Гъединлъидал школалда малъизе тӀаса ришун руго цӀалдохъабазе мустахӀикъал, магӀнаиялъул ва мацӀалъул рахъалъ цвалде цварал авар литературалялъул ва вацӀгиялъул миллатазул цо-цо асарал. Гъезда тӀад хӀалтӀулаго, лъималазда лъазе ккола художествиял асаразул анализ гъабизе, гъезие битӀараб къимат къезе ва адабияб теориялъул кӀвар бугел баяназдаса пайда босизе, гъелдаго цадахъ гъезие рагъизе ккола художествияб каламалъул пасихӀлъи ва гъварилъи.

РагӀул устарлъиялъул асарал малъи ккола адабияб курсалъул аслияб рахълъун.

Малъиялъул мурадлъун ккола рагӀул устарлъиялда лъимал хадур гъезари, камилал художествиял асаразда гъорлъе раккизе ругъун гъари, пасихӀаб сипатияб каламалъул тату лъаялде гъел рачин, гъелъул къучӀалда асаразулъ рихъизарурал жамгӀиял гъоркъорлъабаздакъун, гӀадамазул гӀамал –хасиятаздакъун авторасе абизе ва бихъизабизе бокъараб аслияб пикру рагъиялде ва бичӀчӀиялде рачӀин.

Адабияб курсалда жаниб хасаб бакӀ ккола ВатӀан хиралъиялъул, миллатазда гъоркъоб гъудуллъи кквеялъул, дунялалдаго захӀматхалкъалъул мурадал цӀуниялъул асар цӀалдохъабалъ куцаялъ.

Адабияталъул дарсаз лъимал тӀамула миллатазул адаб-хӀурмат гъабизе. Гъеб мурадалъе гӀоло цӀалдохъабаз лъай-хъвай гъабула цогидал миллатазул адабияталдаса авар мацӀалде русинарурал лъикӀал асаразулгун.

Лъайгун тарбия къеялъул масъалабиги, цӀалдохъабазул гӀелалъулаб хӀалбихъиги хӀисабалде босун, авар мацӀалда литературалялъул курс гӀуцӀун буго 2007 соналда басмаялда бахъараб ва Дагъистан Республикалялъул лъайкъеялъул ва гӀелмуялъул министерствоялъ тасдикъ гъабураб Дагъистаналъул Тахо-Годил цӀаралда бугеб педагогикаяб гӀелмиябгун цӀех-рехалъулаб институталъ гӀуцӀараб «Авар ва Дагъистан адабият программалъул» къучӀалда.

9 классалъе цӀалул материал къун буго тарихиябгун-тематикияб ва жанразул тартибги цӀунун. Гъениб хӀисабалде босун буго байбихъул классазда цӀалул дарсазда лъималазе цвараб хӀалбихъи ва гъениб лъураб къучӀалда гӀуцӀула хадубккун литератураляб цӀали.

9 классалда малъизе программаялда рихъизарун руго лъайгун тарбия къеялъе лъикӀал ресал ругел, ричӀчӀизе бигъаял, художествияб рахъалъ цвалде цварал халкъияб кӀалзул гъунаралъул, авар адабияталъул ва вацӀгиялъул миллатазул хъвадарухъабазул тӀаса рищарал асарал.

Гъаб программаялъул аслияб тӀалаб: адабияталде лъималазул рокъи базаби; чвахун ва пасихӀго цӀалиялъул бажари камиллъизаби; малъулел асаразул гъварилъилъуде раккизе ва аслияб пикруялда хадур гъезе кӀвезелъун, анализалъе авалияб роцада лъимал ругъун гъари, тӀахъал цӀализе гъира-шавкъ бижизаби.

9 классалъе тIаса рищарал асараз рес къола цIалдохъабазул гIумруялъул хIалбихъи бечед гъабизе, сипатияб каламалъул лазат босизе лъималазда малъизе, гъезуль рухIияб сахаватлъи куцазе, гIумруялда дандчIвалел гIемерал лъугъа-бахъиназе битIараб къимат къезе ругъун гъаризе.

Курс гIуцIун буго, тарихиябгун тематикияб тартибги цIунун. Гъель рес къола лъималазул лъай гIамлъизабизе, литературиял асаразда кколел лъугъа-бахъинал чIванкъотIараб тарихияб заманалда хурхарал рухIин цIалдохъабазда бичIчIизабизе, ва гъезда бихъизабизе гъел асаразда жаниб батIи-батIияб тарихияб заманалъул гIадамазул гIумруги гIамал-хасиятги ва рухIа-рахъинги гвангъун цебечIезабун букIин; гъелдаго цадахъ лъималазе рагъула жакъасеб къоялдаги гъел малъулел асаразул бугеб кIвар; гъанжесеб гIумруялъе битIараб къимат къун бажаруларо, аралде данде кквечIого.

Дилим гимназиялъул планалда рекъон, гъаб курс малъиялъе бихъизабун буго анкьида жаниб 1 сагIат: кинабниги лъагIалие 34 сагIат

Ругъунлъиялъулгун бажариялъул тIалабал кIийиде рикъун руго:

1. Асаралъул анализ гъабун ва гъельие къимат къун бажари;
2. Калам гIуцIун бажари.
Программаялда бихъизабун буго щибаб художествияб асар малъизе бикъун къураб цIалул заман.

34 САГIАТ

Асарал лъазаризе – 24 сагIат
Калам цебетIезабизе – 4 сагIат
Класстун къватIисеб цIали – 4 сагIат
Халгъабиялъул хIалтIи – 2 сагIат

Лъаялъул ва бажариялъул рахъаль 1X классалъул цIалдохъабазда церелъолел аслиял тIалабал

ЦIалдохъабазда лъазе ккола:

- эркенлъиялъе гIоло гъабураб магIарулазул къеркъеялъулги адабияталъулги хурхен чIезабизе;
- лъазарурал асаразда жаниб тарихиял хаслъаби ратизе;
- лъазарурал асаразул композиция, сюжет ва сипатал гIуцIараб тартиб;
- лъазарурал асаразул аслиял багъадуразул гIамал – хасияталъул гIаммаб кIваралъул бищине;
- лъазарурал асаразул жанралъул хаслъаби ратизе;
- критикиял макъалабазда лъазарурал асаразе къимат къезе;
- программаялда рекIехъе лъазаризе рихъизарурал текстал;

ЦІалдохъабазухъа бажаризе ккола:

- хъвадарухъанас рагІудалъун гІуцІарал художествиял сипатал церечІезаризе;
- асараль рорхулел аслиял суалал ратизе;
- лъазабулеб асаралда жаниб сюжеталъул, композициялъул, багъадуразул сипатазул ва сипатияб каламалъул кІвар рагъизе;
- художествиял асарал пасихІго цІализе;
- бицунегби хъвалебги жиндирго кІалъаялъул план гІуцІизе;
- цІалараб тІехъалъе, бихъараб киноялъе, балагъараб спектаклалъе кьимат кьун, рецензия хъвазе.

1

- хъвадарухъанас рагІудалъун гІуцІарал художествиял сипат – суратал церечІезаризе;
- идеябгун – художествияб хаслъиги хІисабалде босун, асаралъул тайпа чІезабизе (эпосиябищ, лирикайищ, драмайищ гъеб кколебали);
- асараль рорхулел аслиял суалал ратизе;
- малъараб асаралда жаниб сюжеталъул, гІуцІиялъул, героязул образазул ва сипатияб каламалъул идеябгун – художествияб кІвар рагъизе;
- асаралъул идеяб магІна рагъизе героясул бугеб кІвар ва авторас гъесие кьолел кьимат батизе;
- асаралъул ва гъелъул героязул хІакъалъуль лъугъараб жиндирго пикру кьучІаблъун гъабизе;

11

- художествиял, общественниябгун – политикайал, гъединго литературайаб критикаялъулал текстал битІун, дурун, рагІун цІализе;
- художествиял асарал пасихІго цІализе;
- бицунегби хъвалебги жиндирго кІалъаялъул план гІуцІизе;
- захІматалъул темаялда творческайал сочинениял хъвазе (жидерго хІалтІул хІалбихъиялъул кьучІалда ва малъарал асаразда тІасан);
- общественниябгун - политикайаб ва литературайаб критикаялъулал макъалабазул кьокъаб хІасил хъвазе, гъезие план гІуцІизе;
- жинцаго цІалараб тІехъалъе, бихъараб киноялъе, балагъараб спектаклалъе кьимат кьун, рецензия хъвазе.

Календариябгун – тематикияб план

№	Дарсил тема /9 кл адабият/	СагIат	9 а по плану	По факту	примеч ание
1	50-90 абилел соназда авар адабият Р.ХIамзатов «Дир ракI мугIрузда буго»	1			
2	Р.ХI. «Дир Дагъистан»	1			
3	Р.ХI. «Дир Дагъистан»	1			
4	Р.ХI. «Эбелалде»	1			
5	Р.ХI. «Авар мацI»	1			
6	Р.ХI. «Милъиршаби» А.теория «Пейзажияб лирика»	1			
7	Калам цебетIезаби Сочинение «Расул ХIамзатовасул асаразуль инсанияталъул суалал»	1			
8	Класстун къватIисеб цIали Р.ХIамзатов «МагIарулай»	1			
9	ГIабдулмажид Хачалов «Хваразул цIаралдасан» А.т. Худож. асаралъул гIуцIи	1			
10	Муса МухIамадов «Манарша»	1			
11	М.М. «Манарша»	1			

12	Калам цебет Гезаби <i>Сочинение</i> «Советияб заманалда Гюлилазул хасият куцай»	1			
13	Хиажигъазимирзаев «Васасде», «Гьудуласде»	1			
14	Класстун къватисеб цали «Ожерелье для моей Серминаз» киноялбухъ балагъи	1			
15	Машидат Гъайирбекова «Эбелалзул рак1», «Эбелалзул кеч1»	1			
16	Фазу Галиева «Кини»	1			
17	Ф.Г1. «Кини» А.т. художествияб каламалзул х1акъалзул	1			
18	Калам цебет Гезаби <i>Сочинение</i> «Г1одой къулун къочила эбелалзул кверазда» Фазул ва Машида-тил асаразуль эбелалзул сипат	1			
19	Цадаса Хиамзат «Балалзул гъамас» А.т. Драмиял асарал	1			
20	Ц1.Х1. «Балагъалзул гъамас»	1			
21	Г1умархиажигъазимирзаев «Къаралазул г1ор», «Рач1а, гьудулзаби», «Г1андадерил х1ор»	1			
22	Класстун къватисеб цали Г1.Расулов «Къункърабазул моц1»	1			
23	Г1арип Расулов «Хазина»	1			

24	Г1.Р. «Хазина»	1			
25	Багъатар «Севералда бугеб дир милъиршо»	1			
26	Багъатар «Ц1адакъа бахчулеб дир чанил бурут1»	1			
27	Мух1амад Ах1мадов «Дие бокъун буго...», «Сардалги къоялги къацандулелъул», «Гъале г1азу балеб», «Ч1ужуг1адан» А.т. Тема, идея, сипат.	1			
28	Дагъистаналъул халкъазул адабияталдаса Хизгил Авшалумов «Дир мадугъал – дир тушман»	1			
29	Нурадин Юсупов «Дун гъавураб къо»	1			
30	Ах1мадхан Абубакар «Магъидул хъалиян», «К1иго херав чи»	1			
31	Малъараб такрар гъаби	1			
32	Халгъабиялъул х1алт1и	1			
33	Х1асил гъабиялъул дарс	1			
34	Нахътей	1			

Цалдохъабазе литература:

Авар адабият. Хрестоматия 9 класс. Г1.Г1абдурах1манов, Ч.Мажидова. Мах1ачхъала, НИИ педагогикаялъул издательство, 2004

Муг1алимасе литература:

Мух1амад-Расул Усахов. Авар адабият цебет1еялъул тарих. Мах1ачхъала, 2006

Х.М.Хайбулаева. преподавание дагестанской литературы в 9-10 классах. Махачкала. Дагучпедгиз, 1985

А.Х1амзатов. Адабияб г1елмуялъул терминазул словарь. Мах1ачхъала, 2013

Сиражутдин Хайбулаев. Страницы аварской литературы. Дагучпедгиз, 1991

Материалдалъун ва техникиял алатаздальун хъезари:

- мультипроектор
- интерактивияб доска
- фонохрестоматия
- компьютер
- дирго дарсазул разработказул дискал
- электронияб адрес